

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בראשית

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2022

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת בראשית

- ב..... תאכל לחם - חובת ההשתדלות כ'יוצא ידי חובה' בעלמא.....
- ו..... את יום השביעי ויקדש אותו - יום קדוש הוא.....
- ח..... עזר כנגדו - ה'עזר' הוא על ידי הקמים עליו 'כנגדו'.....
- י..... את הכרובים - דרכי חינוך מתוך חמימות ואהבה.....
- יב..... דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח האיתנים לכל השנה.....

פרשת בראשית

תאכל לחם - חובת ההשתדלות כיוצא ידי חובה' בעלמא
 בפרשתן (ג' י"ט), 'בועת אפיך תאכל לחם', על פסוק זה
 נשתברו קולמוסים רבים, נתייגעו המוחות ונשפך
 דיו כמים, כי הנה יש שמקיימים 'פסוק' זה כפשוטו, יגעים

יומם ולילה עליו, ויש שהשכילו 'להקל' מעליהם את העול,
 כי באמת יש על האדם 'חובה' לעסוק בהשתדלות להביא
 טרף ופרנסה לביתו, אבל לו חכמו ישכילו לקיימה מתוך
 אמונה בהירה וטהורה, שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל'.

א. סיפר בעל המעשה, אברך חשוב וכן עלייה, אשר מאוד איוותה נפשו 'לקנות' מקום בבית הכנסת של קהילתו
 לימים הנוראים דשנת תשפ"ג, בכדי שיוכל להתפלל בישוב הדעת, מבלי להיות נע ונד... אך דא עקא שלא היה
 ברשותו את הסכום הנדרש, ובעל כרחו נאלץ לוותר על משאלת לבו, ולא קנה מקום, אך התחזק בבטחון בבורא
 כל עולמים שהוא כל יכול, ובידו 'לסדר' לו מקום גם מבלי שיקנה... ובכל חודש אלול התאזר באמונה עם תפילה,
 עד שבערב ר"ה, בהגיעו לבית הכנסת, ניגש ל'מפה' שתלתה בחצר בית הכנסת לבדוק איה מקומו מרוב שהיה לבו
 סמוך ובטוח שבוודאי יש לו מקום... אך שמו נעדר מרשימת מזמיני המקומות, בדלית ברירה נעמד (באחד ה'מעברים'
 ש)בין השורות, כשהוא נדחף בין המון הבחורים, והנה לפתע קורא לו אברך אחד, ואומר לו מה לך נדחף והרי הנה
 מקומך על יד מקומי... והתפלא מאוד כיצד יתכן כדבר הזה, אך הלה אמר לו הנה הבט וראה ששמך רשום על
 גבי הספסל במקום הסמוך לשלי... והלך לבדוק, ואכן, ראה זה פלא, על כל המקומות כתוב שם האיש אשר עבורו
 מיועד המקום ושם עירו כשמצוין על הדף (מדבקה) 'ימים נוראים תשפ"ג', ואילו במקומו כתוב 'ימים נוראים תשפ"ב'...
 ונתברר כי 'בטעות' (שאינה מצויה כלל) שכחו למכור מקום זה, והניחו שם ספסל שעוד היה מודבק עליו דף משנה
 שעברה... בא וראה כמה פלאות סיבב מסבב כל הסיבות בכדי 'לסדר' לו מקום הגם שלא קנה בשנה זו, להודיעך
 כוחם של בעלי אמונה, ולהודיעך שהקב"ה מושיע את האדם באופן שלא עולה על דעתו... (והנה בוודאי מחובת האדם
 להשתדל ולסדר ענייניו, וכדלהלן, אך אם אין ביכולתו, מכל סיבה שהיא, יתחזק באמונה וידע שהקב"ה יעזרהו, ואונס רחמנא פטריה...).

ב. דבר בעיתו מה טוב, הנה נאמר (דברים לא י"ב) 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה וגו', הקהל את העם וגו',
 ומבאר הרה"ק ה'מי השילוח' (ח"ב ד"ה הקהל) הטעם שמצוה זו נוהגת דווקא לאחר השנה השביעית, שהלא כל
 עניינה של מצוות שמיטה הוא להורות שלה' הארץ ומלואה, ואין השפע בא מפעולות אדם כלל, שהרי צריך לשבות
 מן המלאכה, אלא בא רק בהשפעה מן השמים, ועל כן כשעומדים לשוב אל השדה בתחילת השנה השמינית צריך
 להקהיל אותם ולקרוא בפניהם כל התורה למען ישמעו ולמען ילמדו שגם בשעה שהם עוסקים בפעולות גידול
 השדה והצומח שעליה, יכירו וידעו כי הכל הוא מהשי"ת בלא שום שייכות לפעולת ידיהם, ולהמשיך מקדושת
 השמיטה לכל ששת השנים הבאים.

ומוסיף לבאר בזה עוד, שמהאי טעמא השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום הראשון הוא 'לה' הארץ
 ומלואה' (תהילים כד), כי גם יום ראשון הוא תחילת ששת ימי המעשה לאחר השביטה בשב"ק, ואז ראוי להשריש
 בלב כי 'לה' הארץ ומלואה, והוא הנותן לך כח לעשות חיל.

על דרך זה יש לומר עוד, כי אכן בראשית השנה, בזמן ש'חוזרים' לעולם המעשה לאחר 'ירח האיתנים' עם כל
 הימים הקדושים שעברו עלינו לטובה, שעתה ראוי להתחזק באמונת איתן בבורא ית"ש שכל עסק הפרנסה אינה
 אלא השתדלות גרידא, ותו לא מידי.

ג. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע ביאר במה שכתב רש"י כתב בריש דבריו, 'בראשית - מה טעם פתח בבראשית' וכו',
 שהוא כעין המדבר ומפליג בדבריו, מה טעם - כמה טעם ומתיקות יש לפותח בבראשית - כלומר שחי באמונה
 שהוא אלוקינו שברא שמים וארץ והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים (עי' בתפארת בית לוי, בילקוט קדו"ל).

ד. הרה"ק ממאכניווקא זי"ע עלה לארה"ק מגולת רוסי' ביום ט"ו בשבט שנת תשכ"ד כשהוא מחוסר כל (בגשמיות),
 מבלי דעת היכן וכיצד יהא בית מדורו, ובתקופה הראשונה התאכסן בבית המלון 'אשל' בעיר תל אביב. לאחר
 כשבוע השתתף בשמחת נישואי קרובו הרה"צ רבי יהושע טווערסקי בנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא

באר הפרשה - פרשת בראשית

ג

לא תועיל כל השתדלות שבעולם להוסיף לעצמו אפילו פרוטה אחת יתירה ממה שנקצב עליו בראש השנה".
וכך כתב ה'מסילת ישרים' (פכ"א ד"ה אמנם מה) בזה"ל.
פרנסתו, שכן גזר המלך העליון, והרי זה כמס שפורע
כל המין האנושי אשר אין להימלט ממנו. על כן אמרו

זי"ע, בהיותו שם ניגש אליו אחד מקרובי משפחתו (שכבר עזב את דרכי החסידות...) והחל מתאונן לפניו וכה אמר לו, אוי, חבל עליכם רבי קדוש, מדוע באתם הנה לארץ הקודש בה מצב הפרנסה קשה מנשוא, פי כמה וכמה עדיף היה אילו הייתם מועידים פניכם לארה"ב 'ארץ השפע' - שם לא הייתם חסרים מאומה... הביט בו הרבי חריפות, ומנהמת לבו ענהו בקול רם, גשמיות נעמט מען זיך אליין??? (וכי יש לך אדם הנוטל לעצמו גשמיות...) גשמיות נותן הקב"ה בכבודו ובעצמו... רק ענייני רוחניות יש לאדם להתייגע בעצמו לקנותם, אבל גשמיות הכל תלוי בידי שמים...

והעידו רבים ששמעו הדברים יוצאים מפה קדשו שבכל אימת שגונבה אצלם מחשבה בענייני פרנסה 'אילו הייתי עושה כך וכך הייתי מרוויח יותר'... מיד שומעים הם שוב את הכרזתו התקיפה של הרבי גשמיות נעמט מען זיך אליין??? (מתוך הספר לעבדך באמת).

ה. פעם נכנס הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע יחד עם בנו לעיר אחת באישון ליל, באין להם מקום ללון נכנסו לבית המדרש ועסקו שם בתורתם ובעבודתם, אך רעבונם גבר והטרידם מעסק התורה והתפילה, באותה שעה הייתה אשה אחת 'מקשה לילד' בעיר, ובאה אמו של הרה"ק מליסקא לאמה של המקשה לילד בחלום, ואמרה לה, אם ברצונך שתחיה בתך לכי נא ותני 'צענעריל' (מטבע שהיה נקרא כן, ושווי עשרה זהובים) לבני השוהה עתה בבי מדרשא, ובזכות זה תלד הבת מיד בניקל. מיהרה האם לבית המדרש, ועשתה כפי שנצטוותה, ואכן מיד נולד בן לבתה למזל טוב. אחר הדברים האלה פנה הרה"ק אל בנו באמרו, אם כבר ירדה אימי ממנוחתה בגן עדן לעולם השפל הזה, ונגלתה אל אותה אשה בחלום הלילה, וכי לא היה ביכולתה לצוות עליה לתת 'צוואנציגער' (מטבע השווה עשרים זהובים), ומדוע אמרה לה רק 'צענעריל' ותו לא, אלא כשהשי"ת רוצה צענעריל יהיה רק צענעריל, כי כל מזונותיו של אדם קצובין לו, ואי אפשר להוסיף עליהם ולא לפחות מזה, וככל היוצא מפיו של הבורא יעשה.

ו. למד הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל, שהמרבה ב'השתדלות יתירה' דומה לסוחר ששילם את חובו לממונים מטעם השלטון על המס, והוא רודף אחריהם שברצונו לשלם להם עוד ועוד מיסים, היש לך שוטה גדול מזה... ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת, לא ייצר לו אם יבוא מאן דהוא להשיג גבולו, שהרי את הנקצב לו לא יוכל איש לקחת מעמו ולהחסירו, מעתה, מה איכפת לו שהלה יקל מעליו את עבודתו הקשה בהשתדלותו. אחד מחסידי הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע התאונן בפניו על חברו שפתח בסמוך אליו בית מסחר כשלו, והריהו מסיג גבול פרנסתו, ענהו הרה"ק מעשה היה בבעה"ב אשר לו היה תרנגול יחיד ומיוחד, והיה הלה מספק כל צרכו במאכל ומדור - לא חסר התרנגול מאומה. ויהי היום, הכניס בעה"ב תרנגול נוסף, מיד איבד זה הראשון עשתונותו, והחל להשתולל בחמת זעם, מרט את נוצותיו של התרנגול החדש, וכל זה כי חשש שהלה יגזול מעמו מזונו, אך האמת, כי אינו אלא שוטה גמור, וכל ה'ריתחא' שלו אך לריק הוא, מדוע לא יבין שאם הכניסו עוד תרנגול - וודאי שמהיום גם יוסיפו להכניס כדי מאכל ומשתה של שני תרנגולים. ובזה סיים הרה"ק את דבריו, כל טענותיך כדברי התרנגול הנ"ל, כי יושב בשמים ישחק. שהוא הזן ומפרנס לכל, וכי אין לו די והותר לשלוח פרנסה בהרחבה לך ולחברך.

כעי"ז ענה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לבעל 'חנות' שבכה לפניו על 'מסיג הגבול' חדש שפתח בסמיכות אליו חנות כמותו, וכה ענהו, האם ראית פעם הנהגתו של 'סוס' בשעה שבעליו מוליכו אל הנהר להרוות צמאונו, כי כשהוא מכופף עצמו אל המים לשתות מהם נשקפת בבואתו בתוך המים הצלולים, ונדמה לו כי הנה הגיע סוס אחר הרוצה לגזול את המים לעצמו... מה עושה ה'סוס', הרי הוא רוקע ברגליו בתוך המים ובוזה הוא מדמה בדעתו שהינו בועט ב'סוס' השני ומסלקו מעליו, ובאמת, מרוב רקיעותיו עולה עפר שבקרקעית הנהר ומתערבב במים והם נהיים עכורים, ושוב אינו רואה את אותו ה'סוס'... ובטוח הוא שהצליח במלחמתו ובגבורת הסוס סילק את יריבו... אמנם אילו היה לו מח בקדקודו היה יודע שיש די מים בשבילו ואף בשביל אחרים, ולא היה משתולל אז היה שותה מים צלולים זכים ונקיים, ועתה בגלל קוצר שכלו שתה מים עכורים מלאים בעפר ובצורות. המשיך הרה"ק

באר הפרשה - פרשת בראשית

ואמר, אל תהיה כסוס כפרד אין הבין, התחזק באמונה בבורא כל העולמים שהוא המפרנס מביצי כינים ועד קרני ראמים, ויש לו די והותר בשבילך ואף בשביל אותו המסיג גבול...

אחד מחסידי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע קבל בפניו על צרה שנחתה לפתחו, כי בא יהודי אחר ופתח בסמוך לו בית מסחר כשלו, והוא מרגיש שהלה גוזל מעמו 'קונים'. פתח ה'בית אברהם' וסיפר לו עובדא דהוה עם חותנו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע רבי דוד זעלצער זצ"ל, שנקרא כך על שם שהיה ברשותו מפעל לייצור מלח (זאליץ) ומכירתו. יומא חדא הבחין רבי דוד שיהודי נוסף פתח סמוך אליו עוד מפעל למכירת מלח, תיכף נסע ר' דוד אל רבו הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע וזעק בפניו, מורי ורבי, עתה ידעתי כי אמונתי פגומה - מכיוון שהנני מרגיש רגשי צער ממשיג גבולי, ואם כן למה לי חיים. פתח הרה"ק ושוחח עמו בדברי אמונה וביטחון, והאריך עמו בדברים עד שנתחזקה אצלו האמונה ש'אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא' (יומא לח:). ופסק מלהיות מיצר על היהודי הלז, בידעו שאי אפשר לאיש להשיג גבול רעהו.

כעבור תקופה חזר רבי דוד אל הרה"ק ושב ובכה לפניו כי עדיין אין אמונתו שלימה, כי כאשר הוא רואה קונים הנכנסים לקנות מלח בחנותו של רעהו אין לבו מתמלא שמחה כאותה שמחה שיש לו בשעה שהוא רואה את הקונים נכנסים אל מוכרי הדגים, או לבית הסנדלר והרצען, ואם אין לו אמונה למה לו חיים. שוב חזר הרה"ק והפיח בקרבו להב האמונה הטהורה, עד שכבר הרגיש כי מעתה שמח ישמח בראותו את היהודי מרוויח ממכירת מלח. ובזה גמר הבית אברהם את דבריו, שאלו האברך נו... כאומר, ומה היה שכרו של רבי דוד על אמונתו. נענה הבית אברהם ואמר, וכי להגיע למדרגה זו - לשמוח בשעה שהמשיג גבול מרוויח אינו מתנה טובה... ועוד, וכי קטנה היא בעיניך שזכה להיות חותן המלך - חותנו של הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע.

הגאון רבי שלמה כהן ז"ל שהיה ממקורבי החזו"א, התפרנס מ'דפוס' שהיה בבעלותו ברח' רבי טרפון בב"ב, והייתה עבודתו אך ורק כדי לצאת ידי חובת ה'מס' ותו לא מידי, ביום מן הימים בא מאן דהוא ופתח ממש בסמוך אליו דפוס חדש, נכנס אליו ר' שלמה וקראו לביתו לישב עמו בניחותא, בבוא אליו 'משיג גבולו' החדש, ישב עמו ר' שלמה והחל להדריכו ולייעצו עצה ההוגנת לו, דיו פלוני טוב הוא עד מאד, ואילו בדיו זה אל תשתמש כלל, לוחות אלו טובים הם והאחרים כלל לא וכיו"ב בשאר עניינים, וכששאלוהו בנו, זאת אשר לא תקראהו לדין תורה על שהוא מסיג את גבולך, ניחא, אך על מה ולמה עוד תוסיף לייעצו אודות מסחר הדפוס... ענה להם ר' שלמה אביהם הרי מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה ועד ר"ה והכל בכתב ה' עלי השכיל, ואלא שהאדם מחויב להשתדל עבור פרנסתו, ע"כ פתחתי אני את 'בית הדפוס' אשר ברשותי, אך עתה שבא עוד יהודי ופותח בית דפוס נוסף, הרי הוא מיקל עלי את עבודתי, שחלק מהקונים יעברו אליו ויהא לי מעתה יותר זמן פנוי לתורה ולתפילה, וכי לא אסייע בידי הבא להקל עלי מעול עבודתי, וכבר ידוע, שהחזו"א אמר ע"ז 'זכמה מן הקדושה ניתוסף לאדם כאשר חי באמונה כזאת'.

אימרא יאי אמר כ"ק אדמו"ר מפיטסבורג זצוק"ל להמליץ בלשון שאומרים בסדר 'קדושה' - משרתיו שואלים וכו' לעומתם משבחים ואומרים, כי הנה המאמין בה' אשר שפע פרנסתו נקבע כבר בר"ה, ואין איש בעולם שיכול לגרוע ממנו אפילו שוה פרוטה, כשיראה אחד פותח ממולו 'בית עסק' בדומה לו ממש אינו כועס וזועף, שהרי ברור לו שהלה אינו מפריע לו כלל, אדרבה, הוא שמח ושש שעוד יהודי מתפרנס כהוגן. ועל כן משרתיו אלו עושי רצונו ית', בראותם לעומתם - אלו המתחרים עימם ופותחים עסק כנגדם הרי הם משבחים ואומרים שיר ושבח להקב"ה על שהזמין ליהודי את פרנסתו...

שמעתי מבנו של הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל, שהנה אביו ר' זלמן הקים בעשר אצבעותיו מפעל בו אפו חלות ומיני מזונות ומכרם לצורך פרנסתו ונקראת בשם 'מאפיית בריזל' הנודעת בעה"ק ירושלים, באותם הימים היה מפעלו של ר' זלמן יחיד ומיוחד, עד שבאחד הימים 'בגד' בו אחד מעובדיו, פסק מלעבוד אצל 'בריזל' ופתח מאפייה לעצמו, מה עשה ר' זלמן, לא כעס ולא רגז, לא קצף ולא תבע אותו, אדרבה, עלה לבקרו בביתו, ונתן לו עצות מתוך נסיונו הרב, כיצד ישיב את 'סחורתו' עד ש'יצא שמו כאמן מומחה ויגדלו רווחיו. באותה שעה כבר לא יכלו בני משפחתו להתאפק, ובאו אל אביהם וטענו בפניו, אילו היינו רואים שהנך 'רק' נמנע מלמחות בפניו על 'חוצפתו' ועל 'גנבתו'... החרשנו, כי זאת נבין שאין רצון אבינו לקחת חלק במחלוקת, ולא לעמוד ב'דין תורה' לפני הדיינים, אבל, מדוע הינך עוזר לו ומסייע בידו בנתינת עצות להגדיל ולשכלל את מאפייתו ה'מסגת גבולך'. השיב להם ר"ז, הרי הכסף שנקצב עבורי בר"ה יגיע בכל מקרה, והוא אינו מפסיד לי כלום, אלא מאי, שהלה מקל מעלי מטורח

באר הפרשה - פרשת בראשית

ה

וזוהו עיקר העיקרים שיהיה 'משאו ומתנו באמונה' - שכל משאו ומתנו יהיה מתוך האמונה הברורה^ה, שאין שום שייכות בין גיע כפיו ומעשי ידיו למה שהרוויח והשיג על ידיהם^ט, אלא ה'תוצאה' היא מגזירת עליון כפי הקצוב עליו, ואילו ה'עבודה' אינה אלא גזירת מלך שבועת אפך תאכל לחם^ו ואף אם ירבה בהשתדלות יתירה לא ירוויח מאומה יותר^ז.

(ספרי דברים קכג) 'יכול אפילו יושב ובטל, תלמוד לומר, בכל מעשה ירך אשר תעשה'. אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח^ח, וכיוון שהשתדל, הרי יצא ידי חובתו. וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות, כי כיון שעשה אדם קצת מלאכה משם והלאה אין לו אלא לבטוח בקונו, ולא להצטער על שום דבר עולמי, עכ"ל.

העבודה שלא אצטרך להתעסק עם קונים הרבה... וכי אין מגיע לו שאסייע לו אחר שהוא עוזר לי... וכי אתנהג כ'כפוי טובה' ח"ו... מעתה אין תימה כיצד לא משה השמחה מפניו של אותו חסיד ותמיד היה מתהלך ב'שמייכעל' (בת שחוק), כי האמונה בהקב"ה נוסכת באדם שלווה ושמחה עד אין קץ.

ז. וכך ביאר הרה"ק ה'ישא ברכה' ממאדז"י^י ז"ע בלשון הכתוב בפרשתו (יז יב) 'ויהי ידיו אמונה', שלכאורה אמונה היא 'בראש' ומה עניין 'ידיים' לאמונה, אלא ללמדנו על חובת האדם להשתדל בידיו וביגיעת כפיו ולא יישב בחיבוק ידיים, אלא שיעבוד בידיו מתוך אמונה שאין זה אלא השתדלות ותו לא, וכמו שאמרו (בירושלמי, הובא בתוס' שבת לא). 'אמונת זה סדר זרעים - שמאמין בחי העולמים זורע', והיינו שמתוך אמונתו בהקב"ה הרי הוא זורע ומקיים חובת ההשתדלות, אך 'ידיו אמונה', שמאמין כי אין 'הידיים' מביאים את הפרנסה, אלא שהם הדרך שעל ידה יצוה הקב"ה את ברכתו, וכדכתיב 'וברכתיך בכל אשר תעשה'.

לפני כמאה שנה היה אדם בירושלים ש'בין החומות' שהיה רעב ללחם ואין בידו אפילו שווה פרוטה לקנות בה אפילו מעט לחם צר ומים לחץ, והיה הלה מסרב לעשות את ההשתדלות המוטלת עליו - לפשוט את ידו או ללכת לאכול בבית התמחוי, עד שנפח את נשמתו מרעבונו, והיו הבריות מרננים ואומרים 'הרי זה מת ממצוקת הרעב'. מששמע זאת הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא ז"ע השיב ואמר, 'לא הייתה מיתתו מיתת רעב והצמא, אלא מיתת כבוד ובושה... שלא מת אלא מפני שלא היה נאה לו להושיט את ידו ולבקש מעט עזר וסעד'.

ח. הנה איתא בגמרא (סנהדרין צב). 'כל מי שיש בו דעה לסוף מתעשר', ומקשה המהרש"א דבפסוק מצינו להיפך - 'לא לחכמים לחם' (קהלת ט יא), ומבאר המהרש"א בהקדם דברי הגמרא במסכת נדה (ע): 'שאלו אנשי אלכסנדריא את רבי יהושע בן חנינא וכו' מה יעשה אדם ויתעשר אמר להן ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא, יבקש רחמים ממי שהעושר שלו, ובזה תבין את כל דברי הגמרא ב'כפתור ופרח', מי שיש בו דעה הכוונה שאחרי שהוא מתעסק במשא ומתן הוא בא לידי הכרה כי לא בחיל ולא בכח יגבר - לא המשא והמתן יביא לידי את שפע פרנסתו, ופותח פיו בתפילה אל ה' - דעה כזו תעשירנו... ומה שאמרו לא לחכמים לחם - היינו לחכמים הסומכים על חכמתם (ע"ש בדבריו). וכמו שאומרים בדרך צחות, שהקב"ה אומר ל'לחכמים', אם הינך 'לחם' ובוטח בחכמתך שוב אין לי צורך לעזור לך אלא 'תסדר' לעצמך את מצבך...

ובעצם דברי הגמ' יש לתמוה, מדוע ענה להם רבי יהושע בן חנינא מתחילה 'ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה', וכי לא ידע שהרבה כבר עשו כן ולא הועיל להם, נמצא שאין כל עצה בדבריו אלו, ומיד היה לו לומר להם שיוסיפו בתפילה ו'יבקשו רחמים ממי שהעושר שלו' מבלי להמתין שהם ישאלוהו 'הרבה עשו כן ולא הועיל להם'.

אלא ביאורו, כי מתחילה הציע להם דרכי ההשתדלות בדרך טבע העולם, ולא הוסיף לומר שבלא התפילה לא יזוז מאומה, כי רצה לבחון אותם, אם יסתפקו בתשובתו 'ירבה בסחורה' הרי זה מורה שבעיניהם ההשתדלות מספיקה להתעשר ולא לאו לא תועיל התפילה בחשבם שההשתדלות מספקת וכל תפילתם אינה אלא כ'תוספת' ועוד מין של השתדלות, ורק אם יכירו שאין ההשתדלות מספקת ויבינו ללא התפילה אין כח בידם להרוויח מאומה לאלו תועיל התפילה, כי כוחה של תפילה מועלת רק למי שמכיר שאין לו משלו כלום, ומבלי התפילה לא ישיגו מאומה (בנועם שיח, עמו"ש"ס).

ידועים דברי הגה"ק החזו"א ז"ע בענין חובת ההשתדלות, שעיקר ההשתדלות היא התפילה, אלא שלפעמים נדרש מן האדם גם לעשות פעולה בפועל, אבל לעשות הפעולה ולא להשתדל בתפילה באופן זה בוודאי לא עשה את המוטל עליו לעשות ולא יצא ידי חובתו (מעשה איש ח"ז קג).

ט. איתא בגמ' (כתובות קד). 'בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי (מהעולם הזה) אפילו באצבע קטנה'. וכבר הקשו שהרי מצינו שרבי

באר הפרשה - פרשת בראשית

(משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה, אין איש שנפטר מגזירת 'בזעת אפך תאכל לחם', אלא שבידו הברירה לבחור על איזה 'לחם' יתייגע ויזיע, כי אם יהא כל עמלו בתורה יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבוד קשה על פרנסת מטה לחמו".

את יום השביעי ויקדש אותו - יום קדוש הוא

בפרשתן (ב ג), 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו', ונודע מה דאיתא בזה"ק (שנהגים לאומר בליל שב"ק, ח"ב פח). 'אלא הכי תאנא, כל ברכאן דלעילא ודלתתא ביזמא שביעאה תליין', והיינו שהשבת היא מקור הברכה, והיא כעין מעיין אשר ממנו נמשכים כל ההשפעות הטובות ברוחניות ובגשמיות בכל העולמות העליונים והתחתונים. והמעיין בכל דברי זוהר זה ימצא

והנה כתב הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ליקוטים, ה) כי 'בזעת' ר"ת עבודה בלב זו תפילה (תענית ב). לרמוז שאין צורך 'להזיע' בעבודת כפיים אלא ניתן להמשיך שפע הפרנסה על ידי 'שזיזע' בתפילה מעומקא דליבא², ואף שנאמר וברכתך בכל אשר תעשה - שברכת ה' שורה על ידי ה'עשייה', אך כבר אמרו חז"ל (סנהדרין סה). 'ש'עקימת שפתיו הוי מעשה', וא"כ גם 'תפילה' נחשבת כהשתדלות ב'מעשה' (וכן איתא ב'מאור ושמשי' פר' בשלח בשם הרה"ק ר' מרדכי מנעשכיו זי"ע).

עוד עלינו להביא מה שכתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (פרשת בשלח, פר' המן) בלישנא דקרא 'בזעת אפך תאכל לחם', דלתיבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדרשה דקאי על התורה, ככתוב

היה עשיר גדול עד מאוד, וכמו דאיתא (סנהדרין לו). 'מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד', וכיצד העיד על עצמו שלא נהנה אפילו באצבע קטנה. ופירשו בזה, שרבי אמר על עצמו שכל 'הנאות' שהיו לו וכל רוב עשרו לא הגיעו אליו מיגיעתו ואפילו באצבע קטנה, אלא הכל היה מאשר נפסק עליו בשמים, ואין שום שייכות בין ה'השתדלות' להשגת הממון.

י. משל למה הדבר דומה לאחד שנכנס לשדה, ולעיניו נתגלו מעשי פועלי השדה, שהם עומדים 'שנים שנים' - אחד חופר בור וחברו ממלא אותו בעפר, ומשם לבור נוסף, וחוזר חלילה. תמה האיש עד מאד, מדוע עמלים הם להבל ולריק, בחפירה וכיסוי, הסביר לו אחד הפועלים, שבכל יום פועלים המה שלושה שלושה יחדיו, האחד חופר בור, השני מכניס אל תוך הגומא גרעיני זרע ממנו יצמח אילן רב פירות, ומיד מכסה השלישי אחריו בעפר. משבאנו היום אל השדה ראינו שזה האמצעי אשר תפקידו להכניס את הזרעים - איננו, אך האם משום כן יתבטלו האחרים מעבודתם... וכל בר דעת מבין עד כמה גדלה טיפשותם לעבוד לריק, צא תאמר, במה נשתנה מי שנראה לו שאפשר לו לדאוג לפרנסה ומזונות בכוחות עצמו, ואינו יודע שיש כאן שותף - הקב"ה, שאם פועלים בלתו, אין כאן כי אם עבודה ויגיעה רבה להבל ולריק.

יא. ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שברשותו חבית מלאה יין בדופן החבית קבוע ברזא (ברז), הלה שרצה להרבות את יינו, בא והתקין עוד ברזא בצדו האחר של החבית, מתוך דמיון שיתרבה יינו עי"ז... כן ממש הוא האדם המוסיף להתאמץ ב'שעות נוספות' ויגיעה יתרה בעמל הפרנסה, ואינו משכיל שהפרנסה כולה משמים היא קצובה, וכל תוספת השתדלות כמוהו כתוספת הברז בחבית היין.

יב. שמעתי בדרך צחות לבאר את הנוסח (בסליחות) 'השתדלו והרבו תחינה ובקשה' השתדלו והרבו - היכן ובמה יש להרבות ב'השתדלות' להצלחה בפרנסה ובשאר עניינים, בתחינה ובקשה - באופן של תפילה, שבכך מותר וצריך, אבל לא בהשתדלויות אחרות.

יש שרמזו בפסוק (תהלים קד כא) 'הכפירים שואגים לטרף ולבקש מא-ל אכלם', כי 'שאגה' היא פעולה חזקה יותר מ'בקשה', והיינו, שבבואו להתפלל אל ה', אינו אלא 'מבקש' בנחת, בשפה רכה בנעימה. ואילו בגשתו לעסוק ב'השתדלות' ישאג כארי - יומם ולילה בטלפון ובפלאפון... יריב עם כל העולם... והכל עבור טרף ביתו, הנוהג כן אינו בגדר 'אדם', אלא הוא דומה לכפירים - כלומר, לחית השדה...

יג. הרה"ק בעל ה'דברי יששכר' זי"ע מביא שהיה מרגלא בפומיה דאביו, כאשר נכנס אחד לבקש ברכתו להצלחה בענייני הפרנסה, שמוטב לו להשקיע עצמו בתורה, ועל ידי זה יזכה לברכת כל ישראל האומרים בכל יום 'על ישראל ועל רבנו ועל תלמידיהוון ועל תלמידי תלמידיהוון ועל כל מאן דעסקין באורייתא וכו' יהא לנא להון ולכון וכו' ומזוני רויחי'.

באר הפרשה - פרשת בראשית

כמה השפעות הרבות למעלה מהשגתנו הנשפעות בשבת ובפרט בליל שבת¹, פוק חזי כפל הלשון לרוב בתיבות

יד. הנה איתא בגמ' (כתובות קג.) שרבינו הקדוש לאחר הסתלקותו היה נגלה בכל ליל שב"ק לבני ביתו כשהוא נראה כאדם חי ממש, וכמו שציין הגאון רבי עקיבא אייגער זצ"ל ב'גליון הש"ס' לדברי ה'ספר חסידים' (סימן תתשכז) שכתב 'והיה נראה בבגדי חמודות שהיה לובש בשבת, ופוטר את רבים בקידוש היום, ולא כשאר מתים שהם חפשים ממצוות כי צדיקים חיים ופוטרים בקידוש', וצריך ביאור, מדוע רק רבינו הקדוש זכה לזה מה שלא מצינו כן בשאר התנאים הק', גם צ"ב, מדוע היה התגלות זו רק בליל שב"ק ולא בזמן אחר.

ומבאר הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (בן יהודע שם) 'כי השי"ת אינו מקפח שכר כל בריה, ומצינו (שם קד.) שכל החכמים שבדורו השתדלו להתפלל בעדו שלא ימות והרבו תפלות ותחנונים ובכיה, ועינו עצמן בתענית בקיבוץ רב מה שלא עשו בשום דור כמותם בעבור צדיק שבדור, ואע"פ שסוף דבר נצחו אראלים את המצוקים ונפטר רבינו הקדוש, לא קפח השי"ת שכרם ונתן רשות בגוף ממש כדי שבזה לא יהיה נפסק השפע שהיו בני דורו נשפעים בחייו בזכותו, כי עיקר ההפסד בהסתלקות הצדיק הוא שנפסק השפע שהיה בזכותו, 'משא"כ עתה שהוא בא לעוה"ז ויושב בין החיים אינו נחשב שנסתלק מן העולם, ואז גם אותו השפע שהיו נשפעים ממנו בהיותו בחיים ממש אינו מסתלק'. ובה מבואר היטב מדוע היה בא לעוה"ז דייקא בליל שב"ק, כי אז הוא זמן השתלשלות השפע וירידתו לעולם עבור כל ימות השבוע.

ונמצינו למדים כי בשבתות אלו של 'זמן החורף' הבעל"ט כאשר השב"ק מקדמת לבוא - אנו זוכים בחסדי ה' ל"ג שעות לערך שכל השערים פתוחים לרווחה, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול... מעתה 'בואו חשבון', יתבונן כל אחד בעצמו ובסדר יומו היאך עובר עליו ליל שב"ק, אותו הלילה שכיום יאיר לגודל קדושתו ואורו, כמה שעות מנצל הוא להתרומם בקדושת השבת בתורה ועבודה ושירות ותשבחות לקל אשר שבת ברא, וכמה שעות עוברים לבטלה ח"ו...

סיפר הגה"צ רבי יענקל'ה גלינסקי זצ"ל במתק לשונו, פעם נכנסתי אל הקצב דמתא לקנות בשר, והנה כל האטליז בוקה ומבולקה, הארונות והשולחנות מוזזים לקרן זוית, ממש 'ונהפוך הוא'... הקצב ועוזריו רוכנים על הארץ ובודקים בחורים ובסדקים. שאלתי מה אירע, וספרו לי שה'עזר כנגדו' של הקצב הגיעה לאטליז לסייע, והורידה את טבעת היהלום ששוויה מסתכם בהון עתק מאצבעה, ועתה, שוד ושבר, נעלמה הטבעת, והכל עסוקים בחיפוש אחריה. יצאתי החוצה והבחנתי בחתול היושב בתוך פח האשפה ועוסק ב'ליקוט עצמות' ובאכילת שיירי בשר שנזרקו מהאטליז אל הזבל, לפתע נגלה לנגד עיני איך שהחתול הרים חפץ נוקשה, משמש בו והריח אותו מכל צדדיו, והשליך אותו ושב לנבור בתוך הפח, הסתכלתי היטב וראיתי שהיה זה הטבעת בכבודה ובעצמה. רציתי לזעוק אל החתול, אוי טיפש שכמותך, היה בידך טבעת יקרה אשר בדמי שוויה היית יכול לקנות בשר ערב ומשובח שיספיק לך לכל 'אריכות ימים ושנים', והשלכת אותו כי היה עדיף לך בשר סרוח... אך כך הוא טבעו של חתול, וסיים רבי יענקל'ה את דבריו, אכן אנחנו בני אדם שיש בנו דעת, אל נשליך טבעת יהלום עבור בשר סרוח...

לדידן ייאמר, ליל שב"ק הוא ה'טבעת קידושין', בו מקדש השי"ת את עמו באהבה רבה ובאהבת עולם, וכמו שאומרים בתפילה 'אתה קדשת' (כמבואר במטה משה סי' תנ), הבה נזהר שלא להשליך את הטבעת היקרה, ותחתיה להתעסק בבשר סרוח... בהבלי העולם...

שמא תאמר 'השינה משובחת'... 'שינה בשבת תענוג' (ילקוט ראובני פרשת ואתחנן), אך כבר אמר הגר"א מווילנא זצ"ל (הובא בריש ספר 'דברי אליהו') שדייקו חז"ל בלשונם ואמרו 'שינה בשבת תענוג', להורות שהשינה בשבת תהא כמו הקינוח שאוכלים בסוף הסעודה לענג את הגוף, ואם ירבה במיני מתיקה יבוא להקיא את כל מה שאכל, והכי נמי אל ירבה בשינה... (ועאכו"כ שאין 'עניין' לישון מהשעה תשע בערב ועד...)

הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע נשא משלו לשני ידידים אשר לא מצאה ידם כדי פרנסתם, ונמלכו בדעתם שאין מנוס אלא מלחזר על הפתחים ולבקש מיני מאכל להביא טרף לביתם, בלילה נפגשו והראו זה לזה את ה'שלל' אשר הצליחו לאסוף, אך בעוד שהראשון הצליח בקושי לאסוף שיירי מאכל ולחמים קשים אשר בקושי ניתן להכניסם לפה - השני מילא סלים מלאים בכל טוב בשר ודגים וכל מטעמים, שאל ה'לא-יוצלח' את רעהו, כיצד הצלחת יותר ממני, והרי הסתובבתי במשך שעות ארוכות ולא עלתה בידי, הגידה לי מה 'סוד' הצלחתך... נענה לו חברו,

באר הפרשה - פרשת בראשית

עור כנגדו - ה'עור' הוא על ידי הקמים עליו 'כנגדו'

בפרשתן (ב יח), 'ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, וביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (וירא ד"ה זעקת) בהקדם מה שנאמר (להלן יח ב) 'זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד', וצריך ביאור בתרתי, א. מהו 'זעקת סדום ועמורה', שלא נתפרש איזו 'זעקה' היתה שם. ב. לכאורה זעקת סדום ועמורה היא היא מה שאמור חטאתם כי כבדה מאוד, וא"כ מהו כפל הלשון. אלא הביאור על פי מה שאמרו חז"ל (ר"ה יז.) 'כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו, שנאמר (מיכה ז יח) 'נושא עון ועובר על פשע', למי נושא עון למי שעובר על פשע', נמצא שאילו היה שלום בין רשעים היה הקב"ה מוחל להם, אך מאחר שרבה זעקת סדום ועמורה על שנהגו ברשעות זה לזה, ממילא שאר חטאיהם כבדו מאוד, ש'כביכול כבד המשא להקב"ה לשאת את העון'.

'ברכתא' ו'חדוותא', ללמדנו על שערי הברכה הפתוחים לרווחה, וברכת ה' היא תעשירי^{טו}.

ובתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (עה"ת) וז"ל. כמה נואלו המה קטני אמנה המאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת, כי הלא כל ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון 'בזעת אפך תאכל לחם' ורק השבת לבדה יצאה מכלל הקללה, והקב"ה בכבודו ובעצמו ברך את היום הזה - 'ברכו וקדשו', ותחת אשר בעלי השבל ממהרים להיכנס אל השבת לקבל ברכתה ומאחרים לצאת בשביל שלא להיכנס כ"ב מהר אל קללת ששת ימי המעשה מהפכים הם את הסדר, מאחרים להיכנס אל הברכה ונחפזים לצאת ממנה ולהיכנס במהרה אל הקללה של ששת ימי המעשה. ואשרי מי שזוכה להבין זאת - למהר בקבלת השבת ולאחר לצאת ממנה כדי לקבל ברכת ד' הבאה ממילא למקבלי השבת, עכ"ל.

חזרתי על הפתחים רק זמן מועט... אלא שדפקתי על הדלתות בשעה שהבעלי בתים עומדים לאכול סעודתם, בעוד שהשולחנות מלאים כל טוב, ונתנו לי מלוא חפניים מהשפע אשר היה מונח לפניהם על השולחן, אבל אתה הלכת שלא בזמני הסעודות, בזמן שכבר לא היו השולחנות ערוכים, וממילא לא היה להם להעניק לך אלא משיירי הסעודות...

כעין זה כך הוא גם בהשפעות הניתנים מן השמים לכל המבקש ודורש, שאם כי בוודאי תמיד 'הדלת פתוחה', אך בליל שב"ק הוא שעת הכושר לבוא לבקש 'נדבה' שכן אז מוכנים כל ההשפעות הטובות, ומעניקים ונותנים בעין יפה מאשר 'מונח על השולחן', אכן המבקש רק בימות השבוע הרי כביכול אין השפע מונח אלא נותנים לו רק מה'שיריים'...

מה יעשה האדם 'וחי', אך מסופר על 'סוחר' שעברו על 'עסקיו' עתים וזמנים קשים עד שמטה ידו ועמד בפני פשיטת רגל, מכיוון שכך הזכיר עצמו לברכה אצל הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע, הרה"ק שידע שהלה פותח חנותו בשבת והכיר בו שאם יאמר לו לסגור חנותו בשבתות לא ישמע לו, בתירוץ שביום זה מתרבים הקונים, על כן 'הציע' לו, ברצוני לחתום על 'שותפות' עמך, התסכים לכך... הלה שמח מאוד על הזכיה הגדולה להיות שותף עם הרבי, והסכים, אמר הרה"ק, א"כ הבה נערוך שטר כתוב וחתום בו הנך מקנה לי שביעית מכלל החנות בקנין גמור (בערך כ-15%), וכן עשו, אז אמר לו הרבי, אם אנכי בעלים על שביעית מהחנות, א"כ בדין הנני דורש שתסגור את החנות ביום השביעי.

עפי"ז יש לפרש בלשון הכתוב (שמות כט-י) 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלוקיך', שכך אמר הקב"ה להם לישראל, הרי אני 'שותף' עמכם, ויום השביעי 'שלי' הוא, אם אכן תתנו לי את יום זה להתנהג בו כרצוני, לקדש את כל היום בתורה ותפילה ועבודת ה' - שיהא 'יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו', אזי אשפיע עליכם כל מילי דמיטב לשאר ימות השבוע שהם 'שלכם', ותזכו לעשית כל מלאכתך... ועד"ז, אם 'ישקיע' בליל שב"ק שיהיה כולו קודש להשי"ת, יזכה ל'מיניה מתברכין כל יומי שתא'...

טו. והזמן גרמא בעמדנו ב'שבת בראשית', וכמו שאמר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע 'שהיא הכנה על כל שבתות השנה'. וכן ידוע פתגמו של הרה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זי"ע 'ווי מ'שטעלט זיק אוועק שבת בראשית אזוי גייט די גאנצע יאהר' - כפי 'שמעמיד עצמו' בשבת בראשית כך הולך כל השנה.

מאת ה' שרוצה לעזור לו ולזכותו, על בן שלח אותו 'מזיק' בכדי שיהיה לו אפשרות להיות 'עובר על פשע', וממילא יוכל הקב"ה למחול לו חטאיו. וכבר אמרו חז"ל (גיטין לו:) 'הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין עושין מאהבה ושמוחין ביסורין' עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", ופירש המהרש"א (ח"א שם ד"ה הנעלבין, עיי"ש) שבשמו שלגבי השמש נאמר (תהילים יז ז) 'אין נסתר מחמתו' - שממשלת החמה בכל העולם כך ייאמר גם לגבי 'אוהביו' אלו הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים ש'אין נסתר מחמתו, ר"ל, שנותנת לו התורה מלכות וממשלה, ומכאן ידע, אילו כוחות כבירים יש לו לאחר שחרפו וביזו אותו, וכמה גדולות ונצורות יכול לפעול עתה ב'מלכותו וממשלתו', והחכם עיניו בראשו לנצל זמן אדיר ומסוגל כזה"ח בישועות נפלאות בכל דבר שזקוק לו".

ובדרך זה יתפרש מה שאמר הקב"ה לקין 'הלוא אם תיטיב שאת' (ד ז) - שאם תיטיב לאחרים אני אשא חטאתך ואסלח לך עליה, אלא שאח"כ אמר קין (שם יג) 'גדול עוני מנשוא' - 'מחמת שהרגתי את אחי (הבל) מאין יבוא עזרי לעורר רחמים בשמים לנשוא את עוונתי'. ומעתה יש לפרש מה שנאמר 'ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו', שכך אמר ה' אלוקים, לא טוב היות האדם לבדו כי אם יחטא במה יתכפר, על בן אעשה לו עזר כנגדו, ומבאר בזה"ל, זה העזר מה שחבירו יהיה כנגדו [ר"ל אעשה לו עזר על ידי שאחד יהיה כנגדו] ויהיה עובר על פשע, ולכך ימחול לו הקב"ה על אשר חטא.

וכל זה ללמד לאדם דעת, שאם אחד פוגע בו או מצער ומזיקו וכל כיו"ב, שיבין שאין זה אלא

טז. ומפרש רש"י (שבת פח: ד"ה עושין) 'שמחים ביסורים' - על עליבה הבאה עליהם, ונראה כי דעתו שמה שאמרו שמחים בייסורים שייך להאמור מקודם 'הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים', והוסיפו חז"ל לאמור 'שמחים בייסורים', כלומר שהם שמחים בכל העלבונות שספגו ומקבלים אותם באהבה, כי גדול מעלת קבלת הבזיונות להיות מ'אוהביו כצאת השמש בגבורתו'.

יז. וביאר רבינו המאירי (שם) המשל והדמיון ל'שמש', שהנה מצינו בפרשתן שמתחילה נבראו החמה והלבנה בגודל שווה, וכדכתיב (א טז) 'ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים', עד שבאה הלבנה וקטרגה ש'אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד', ואמר לה הקב"ה לכי והמעטי את עצמך, וזהו שנאמר (שם) 'את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה', נמצא שהלבנה באה לקטרג בכדי 'להשפיל' ולהקטין את השמש, סוף דבר, החמה נשארה כמות שהיתה והיא 'יוצאת בגבורתה' ואילו הלבנה הפסידה ונתמעטה... ועל דרך זה דימו חז"ל את מי שעולבים בו ומחרפים אותו, שאל יפול רוחו בקרבו, אלא ידע שסוף דבר הוא ישאר במעמדו ובצדקתו וכצאת השמש בגבורתו, ואילו אותו מקטרג ומעליב יפסיד כדוגמת הלבנה...

גדולה מזו מצינו בחידוש נפלא של הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פסחים סו: ד"ה כל שכועס) שהנה אמרו שם בגמ' 'כל שכועס אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים מורידין אותו, מנלן מאליאב שנאמר (שמואל א' יז כח) ויחר אף אליאב בדוד' וגו', והנה מבואר בכתוב (שמואל א' טז) שאמר הקב"ה לשמואל הנביא למשוח את אחד מבני ישי למלך, ועל כל אחד מהבנים נאמר 'לא בזה בחר ה'', ואילו לגבי אליאב כתיב (שם ז) 'ויאמר ה' אל שמואל אל תביט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו', ומשמע שעד עתה אהב אותו ופסק עליו גדולה להיות מלך ישראל אך מאס בו מחמת שכעס, והרי שכל הכועס מפסיד את הגדולה שנגזר עליו. והקשה ה'שפת אמת', אם כן מדוע זכה דוד במלוכה שהיתה אמורה להיות לאליאב, 'וצריך לומר, דכן הוא המידה, דזה שכעס עליו שלא כדין יזכה בגדולה המסתלקת ממנו', כלומר שמי שכועסים עליו זוכה לעצמו במה שהיה מוכן למי שכעס עליו.

יח. פעם בא שר אחד מאחורי חלונו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע והתלוצץ נוראות מהרה"ק ועבודתו בקודש, נענה הרה"ק ואמר הנה כתיב (משלי ג לד) 'אם ללצים הוא יליץ', ויש לבאר כשהם הרשעים מתלוצצים מאתנו, עיי"ז 'הוא' - הקב"ה 'יליץ' - לשון מליצה שהקב"ה ימליץ עלינו טובה (הובא בליקוטי תורה תנ"ך).

ואפשר להוסיף, כי בדרך כלל אנו מבקשים שהמלאכים ימליצו עלינו טובה כמו שאנו אומרים 'אם יש עליו מלאך מליץ'... אמנם, כאשר האדם זקוק להמתקה חזקה, אז יגלגל הקב"ה לפתחו בושה נוראה ואז ממילא הקב"ה בעצמו ימליץ עליו טוב.

את הכרובים - דרכי חינוך מתוך המימות ואהבה

בפרשתן (ג כד), 'ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים', ופירש רש"י, 'כרובים - מלאכי חבלה', ורבים הקשו ממה שמצינו במלאכת המשכן, שעל ארון הברית שהיה מונח בקודש הקדשים היתה כפורת שעליה שני כרובים זהב (שמות כה יח), ויש לתמוה היאך יתכן ש'כרובים' משמשים מצד אחד לקודש הקדשים ומאידך כ'מלאכי חבלה', וביאר הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל (ראש ישיבות סלבודקה וחברון) בדרך הדרוש, על פי מה דאיתא בגמ' (ה:): ש'כרובים' הם מלשון 'תינוקות', וכמו שאמרו שם 'מאי כרוב אמר רבי אבהו פְּרָבִיא שכן בבבל קורין לינוקא רביא', והא גופא בא הכתוב לרמוז לנו יסוד גדול בגידול הצאצאים, כי ה'תינוקות' יכולים להיות כ'קודש הקדשים' יתברך שמו.

הנה כתיב בפרשתן (ד טו) 'וישם ה' לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו'. ביאור נפלא ביאר הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע (הובא בדברי שלום קודינב), כי הנה המאמין באמונה שלימה בבורא יתב"ש לא ישבר לבו מכל אשר יקרהו, אם בהפסד ממון או בשאר מיני היוק והפסד שנעשה לו על ידי רעהו, בידעו שאין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:), נמצא שלא פלוני עשה זאת, וגם חלילה מלומר שמעצמו נעשה המעשה, אלא הכל 'בדבר ה' נעשה'² - לטובתו השלימה, וזה ביאור הקרא וישם ה' לקין אות - 'אות אמונה' המהורה, וממילא לבלתי הכות אותו כל מוצאו - שלא יכהו לבו בכל דבר שימצאהו, כי ידע ויכיר שהכל מאתו יתברך שמו.

וכן כתב המלבי"ם (תהלים סט יג) וז"ל, בעת ששיחחו בי יושבי שער, ושותי שכר עושים ממני נגינות להתלוצץ, בעת ההיא 'אני תפלתי לך', כי העת הזאת שהם מתלוצצים עלי היא 'עת רצון', ובעת ההיא תפלתי, 'אלוקים ברב חסדך עניני'.

יט. עובדא הוה, באחד שבא אל הקודש פנימה אל הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע, ושפך את מר נפשו, אודות חברו היורד לו לחייו, ובתוך דבריו החל לקלל את חברו בכל מיני קללות, נענה אליו הרבי ר' שלומ'קה ואמר, אם מחשיב אתה את פיק, שהוא בר יכולת לפעול, ולכן אתה מקלל את חברך, אם כן, תחת הקללות 'ברך תברך את עצמך' בשפע פרנסה ורוב נחת וכל אשר תאוה נפשך, ובזה תצא מצרה לרווחה ומאפילה לאורה, ומה לך כי לקחת את כחך בפה רק לקללו, במקום שתעשה לעצמך רווחים פי כמה וכמה. ועל דרך זה ייאמר בענייננו אנו, כאשר מבזים אותו ושומע חרפתו שבמקום אשר יענה וישיב לו כגמולו עדיף שיברך את עצמו ויירש רוב טובה וברכה בעולם הזה ובעולם הבא.

עובדא הוה בידועי ומכירי - באחת מהישיבות בארץ הקודש נתקלקל המזגן (ערקאנדיישען), והיו הימים ימי תמוז - מהימים שרגילים בני אנוש לכנותם 'הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה'. וכשל כח הסבל ללמוד מבלי אווירו של המזגן, לכן טיפס ועלה אחד הבחורים על מרומי כסא אשר העמידו על גבי שולחן, וכך חישב להגיע עד המזגן ולתקנו, בחור זה גדול היה בגופו יותר משאר בני גילו, ומכיוון שכן מיד בעלותו על גבי הכסא התהפך ונפל עדי ארץ - לעיני כל הקהל... הבחור עמד עלוב, מיד ניגש אליו אחד מה'מגידי שיעור' שבישיבה, ואמר לו, דע לך בני, כי בזו השעה גדול כוחך בשמים לפעול כל מיני ישועות למעלה מדרך הטבע, איעצך שלא להיות מן השוטים המאבדים מה שנותנים להם, אלא בקש משוכן מרומים שימלא כל משאלות לבך לטובה ולברכה. נענה הבחור המבוויש ואמר, הריני נותן בעין יפה את זכות הבושות הללו, לאחד מקרובי משפחתי, הממתין זה כששת שנים מעת נישואיו ועדיין לא זכה לזש"ק ואכן, לתקופת השנה נולד בן זכר לקרוב זה. כי כאשר עובר האדם עלבונות וקשיים ניתן בידו כח לפעול דבר ישועה ורחמים.

כ. זה עתה קראנו (בהפטרות דמנחה דיוה"כ) בספר יונה, שם נאמר (ב יא) 'ויאמר ה' לדג ויקא את יונה אל היבשה', וה'קורא את המקרא' בלבד נדמה לו כי הדג זכה ל'נבואה' ולגילוי אלוקותו ית', שה' בכבודו ובעצמו דיבר אל הדג... אמנם לא זו 'פשוטו של מקרא', אלא כפי שפירש הרד"ק 'ויאמר ה' לדג - העיר את רצונו שיקיאנו אל היבשה', וכעין זה ממש כתב גם ה'אבן עזרא' וז"ל, ויאמר, דרך משל, שהכריחוהו לעשות חפץ ה', עכ"ל, והיינו שבאמת הדג הקיא את יונה כי כך היה ברצונו של הדג, אכן כל עצם רצון זה לא היה אלא על ידי ה' שעורר את רצונו והכריחוהו לעשות רצונו, וכך כל דבר ודבר שנעשה בעולם, אף אם נראה שהוא ברצון העושה, אמנם הקב"ה הוא הוא ה'מכניס' בו רצון זה...

בלעומת זה עלולים הם להיות מלאכי חבלה ח"ו... והכל תלוי בהוריהם^{כא}, אם מחנכים אותם כדבעי על אדני התורה והיראה ובררך ישראל סבא - יצמחו ויגדלו לתפארה בס"ד, עד שיהיו שתולים בבית ה' 'דבוקים בארון הברית', אך אם לא יחנכו אותם כדבעי אזי תכונות הנפש השליליות ושורשי הרע הטמונים באדם יעשו פרי עד שיהא כמלאכי חבלה ח"ו (הובא במעינה של תורה)^{כב}.

כא. הנה איתא בנוסח ה'לשם יחוד' קודם הדלקת נר חנוכה (המובא בסידור היעב"ץ) 'ויהיו זרעי וזרע זרעי תלמידי חכמים וחסידים אהובים למעלה ונחמדים למטה ותחזק את לבבם לתורה ועבודה הכל ברצונך הטוב'. ופעם ניגש אחד אל הרה"ק ה'ישועות משה' מוויז'ניץ זי"ע וביקש ברכה להצלחת ילדיו כשהוא אומר מלשון התפילה 'ותחזק את לבבם לתורה ועבודה', נענה לו ה'ישועות משה' מיניה וביה 'הכל ברצונך הטוב'... כאומר, דבר זה תלוי הרבה בידך ובמעשיך וברצונותיך... (אף שבהדי כבשי דרחמנא אין לנו השגות, ואין התוצאות תלויות במעשינו כידוע, אבל זהו החוב המוטל על ההורים לעשות).

כב. והדרך הישרה לחנך בה יוצ"ח היא כמו שפירש בספר 'אזור אליהו' בלשון הכתוב בפרשתן (א כו) 'ויאמר אלוקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויִקְרְאוּ וְגו', ופירש רש"י ש'ויקראו' הוא מלשון 'רדוי' (כמו 'רודה' - שלטון), שהנה ידוע מה שאמרו חז"ל שהאדם צריך להידבק במידותיו של הקב"ה, מה הוא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון, וזהו שאמר הכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, ר"ל שילך בדרכי הבורא ית"ש ויהא נוהג בדומה לו במידת הרחמנות והחנינה, ואז יוכל להיות 'רודה' ושולט עליהם 'כי בודאי ישגיח על הכל לטובה', אכן אם אינו רחום ואף נוהג ככעס אינו יכול 'לשלוט' על בניו ולחנכם... ודי בהערה זו.

כג. הרה"ק רבי איתמר מנדבורנא זי"ע היה דורש סמוכים בלשון המקראות (דברים יא יח-יט) 'וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם, ולמדתם אותם את בניכם' וגו', שלא לחינם נסמך מצוות חינוך הבנים לעניין תפילין, אלא לומר לך, מה תפילין אסורות בהיסח הדעת (שבת יב.) אף חינוך הבנים אסור בהיסח הדעת... אלא בכל עת ובכל שעה תהא דעתו של האב נתונה לחנך ילדיו כרצון השי"ת.

כד. עוד נכלל בדבריו, כי מחובת כל אב בישראל לעשות את ביתו ל'גן עדן', בית שמרגישים בו נועם עריבות ומתיקות בעשיית רצון השי"ת, ועל דרך שפירשו בהאמור להלן (ו טז) 'צוהר תעשה לתיבה', ופירשו חז"ל (סנהדרין ח:פ) שהכוונה ל'אבן טובה' שהאירה את התיבה, ונרמז בזה לדור האחרון, בו כל בית בישראל צריך להיות כ'תיבת נח' להגן מפני ה'מבול' והמים הזידונים אלו רוחות הטומאה המשתוללות בראש כל חוצות ומאיימים לכלות כרם בית ישראל בשריפת נשמה וגוף קיים, וצריכים לעשות 'צוהר' - להאיר את הבית באור ה', באור שבת ויו"ט, באור האמונה והקדושה, עד שכל בני הבית יחוש את ה'טעמו וראו כי טוב ה'', אכן מי שביתו הוא בחי' חוץ לגן עדן מסוכן הוא ביותר שיצמחו בני ביתו למלאכי חבלה.

צא ולמד ממנהגו של עולם, בעת הנסיעה ברכב בחוצות העיר בשעות החשיכה, הרי המנהיג יקפיד שלא יאירו את הרכב מבפנים, כי כשהאורה שולטת בתוככי הרכב אי אפשר לראות את הנעשה בחוץ, כיו"ב לדידן, כאשר תשלוט ה'אורה' בבית - אורה ושמחה - לא יראו בניו ובנותיו את הנעשה ברחוב העיר - כלומר, לא יעניין אותם ולא יחפשו לראות מה נעשה בחוצות... ולא יחפשו אלו 'תענוגות' הרחוב מציע להם... כי יהיה להם 'טוב' ונעים בתוך הבית ובהליכותיו.

ומעניין לעניין באותו עניין, נוראות מצינו בדברי הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (כי תצא תרע"א) שהם נחוצים ביותר בדורות האחרונים, שהנה אמרו חז"ל (סנהדרין פח:) 'בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו, ושוב אינו נהרג, ולכאורה קשה ביותר, שהרי בן סורר ומורה אינו נידון על שם שמרד באביו ובאמו אלא משום שהגיעה תורה לסוף דעתו שיעמוד בפרשת דרכים וילסטם את הבריות, ואם כן מה שייך שימחלו לו אביו ואמו, ומדוע אינו נהרג. ומבאר ה'שם משמואל' בהקדם מה שפירשו חז"ל (שם עב.) טעם הריגתו ש'אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב', וצריך ביאור מניין לחז"ל שימות חייב, והרי מעולם לא ננעלו דרכי תשובה בפני שום דם בעולם, וכבר מצינו רשעים גמורים שעשו כל תועבות שבעולם ולבסוף חזרו בתשובה, ואם כן מהיכי תיתי לקבוע על בן סורר ומורה

באר הפרשה - פרשת בראשית

דתשרי על עמיה - השפעת קדושת ירח האיתנים לכל השנה על עמיה, שאנו מבקשים ומחלים פני אבינו מלכנו - צדיקן הדורות היו מרמזים בלשון הזמר של האריז"ל יהי רצון שהשפעת חודש תשרי תישאר עלינו עמו (אומר בשבחיו לליל שב"ק) 'הא רעוא קמי דתשרי ישראל'יה, לכל השנה כולה"י. כי תכלית עבודת הימים

שבועדאי ימות חייב בלא שיחזור בתשובה. אלא הביאור הוא על פי מה שאמרו חז"ל (תנחומא האזינו ד) שהתשובה מועילה ושייכת רק בבני ישראל, וטעמא דמילתא הוא, כי בני ישראל הם בעצמותם נשמות קדושות וטהורות אלא שבמקרה נתלכלכו בעוונות, ועל כן כשהחוטא שב בתשובה מתעוררת בו הנקודה השרשית האחוזה בשלשלת הקודש עד האבות הקדושים ושופעת בו רוח חיים חדשים ממקור ישראל, ובוודאי תתמיד תשובתו וישאר נאמן להשי"ת ולתורתו, אבל כשגוי חוטא נכרתה חיותו ושוב אין לו תקנה, ואף אם עושה תשובה - אין זה אלא לשעתו, ובוודאי ישוב לסורו. ומעתה יש לומר לגבי בן סורר ומורה, שמאחר שאיננו שומע בקול אביו ובקול אמו נפסק חיבורו ושוב אין לו חיבור בשלשלת הקודש, ועל כן בוודאי ימות חייב, כי אף אם יחזור בתשובה הרי אין בו כוחות הקדושה מהאבות הקדושים שעל ידיהם יוכל להתמיד ולהחזיק בתשובתו, אבל כשאביו ואמו מוחלין לו הנה הוא עדיין קשור בשלשלת הקודש וממילא שוב אינו נהרג 'שיכול להיות שעוד ישוב בתשובה שלימה המתקבלת'. ולמדנו מכאן ארחות חיים שלא להרחיק את ה'בן הסורר ומורה'... אלא למחול לו ולהעריף עליו אהבה, ועי"ז יהא לו שייכות למקור מחצבתו מזרע אברהם יצחק ויעקב, ויוכל לשוב באמת ובתמים לאביו שבשמים (ולאביו שבארץ...).

וכבר כתב ה'בעל הטורים' על הפסוק (להלן מד ל) 'ונפשו קשורה בנפשו', וז"ל, קשורה ב' במסורת, הכא (ונפשו קשורה בנפשו), ואידך 'אולת קשורה בלב נער' (משלי כב טו) וכו', מפני שאולתו קשורה בו צריך שתהא נפשו קשורה בנפשו של אביו לחנכו.

כה. 'דבר חכמה' נפלא שמעתי מחכם וצדיק אחד, פיו מפיק מרגליות, בשמחת 'שבע ברכות', וכה היו דבריו, 'מעשה' ביהודי מתושבי העיר 'לעלוב', שהיה נוסע מדי שנה בשנה לקראת ה'פסח' להסתופף בצל רבו אשר התגורר ב'לובלין'. בדרכו היה עובר ב'פרשת דרכים' אשר היתה נחלקת לארבעה דרכים, וכל דרך מוליכה לעבר עיר אחרת, ולמען ידעו עוברי דרכים 'את הדרך ילכו בה' הציבו שם עמוד גדול ועליו תלו ארבע לוחות - לוח לכל רוח, ועליו נכתב שם העיר אשר הפונה שמה יגיע אליה, כגון 'לוח' לצד מזרח עליו נכתב באותיות גדולות 'ווארשא', והרי זה לסימן כי הרוצה להגיע לווארשא יפנה מזרחה, וכן העמידו לוח לצד צפון עליו הופיע תיבת 'לובלין', לקיים מה שנאמר 'תכין לך הדרך'.

והנה, באחת השנים ירדו גשמים עזים בכל ימות החורף וגם מקום הרוחות והשלגים לא נפקדו באותה השנה, וכשבא היהודי לקראת הפסח אל 'פרשת הדרכים' חשכו עיניו כי לא מצא כלל את ה'עמוד' עם הלוחות על מעמדו, והבין שנעקר ממקומו על ידי רוח סערה, ולא ידע אנה יפנה, האם למזרח או למערב, לצפון או לדרום, והמקום מדבר שממה מאין יושב - 'עובר ושב אין' ו'מורה דרך' איננו, מה עשה, החל מחפש אחר העמוד עם הלוחות, ואכן, אחר חיפושים רבים מצאו מוטל על הארץ בתוככי הביצות, מתחת הררי שלג וקרח, כאבן שאין לה הופכין, אך, עדיין לא ידע מה לעשות, כי הגם שעלה ברצונו להעמיד העמוד על מקומו, מכל מקום לא ידע לאיזה צד להעמידו. עד שפקח ה' את עיניו והבין, הרי 'זאת ידעתי' לענות על השאלה 'מאין באת'... כי ברור לי באיזו דרך הגעתי מלעלוב עד הנה, מעתה עלי להעמיד שוב את העמוד כשה'לוח' המורה על העיר לעלוב יפנה לאותו צד ממנו הגעתי, וממילא הכל יבוא על מקומו בשלום, כי אז גם שאר הלוחות יהיו מכוונים כל אחד כפי מה שהיה בתחילה, ואוכל להמשיך בדרכי ולהגיע למחוז חפצי לחיים לשמחה ולשלום...

וכאן פנה אותו 'דרשן' אל ה'חתן', ואמר לו, הנה זה עתה יוצא הנך לחיי המעשה, וכלשון הכתוב 'חתן היוצא מחופתו ישוב כגבור לרוץ עלי אורח'... ומתחיל לפסוע ולצעוד ב'ים הגדול', ומורה יעלה על ראשך כי אינך יודע לאיזה דרך לפנות, לימין או לשמאל... זכור ואל תשכח מאין באת... הלא יודע אתה מקור מחצבתך, באיזה בית גדלת, ואיזה 'חינוך' קבלת בו, ואם כן, הדרך בה הגעת עד הלום היא תשמשי לך 'מורה דרך' כיצד להמשיך ולעלות במסילה העולה בית א-ל.

ולעניינו יאמר, עומדים אנו בתחילת השנה, שימו על לבכם 'מאין באתם', הרי זה עתה עמדנו בראש השנה, יום הכפורים, סוכות ושמחת תורה... כל אחד ואחד היה לו התעלות לפי ערכו, הכל היו חפצים ליראה את שמך... וזכרון קדוש זה צריך לעמוד כנגד העיניים, ועל ידי זה נוכל להמשיך בדרך הנכונה מבלי להתבלבל...

באר הפרשה - פרשת בראשית

יג

הקדושים שעברו עלינו לטובה, ירח האיתנים 'דתקיפי נועדו רק לשעתם'... אלא להשפיע על כל השנה במצוות, וכל השפעות הקדושה והאורה והשמחה לא בולה^{כח}, ובפרט על ימות החורף הבעל"ט^{כט}.

וכך כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ח"ב עמ' רכז), טבע האדם שממחרת היו"ט שוכח לגמרי מה שהיה, היכן היה אמש ומה היה הילוך מחשבתו, מה היו משאלות לבו בעת שרקד עם התורה 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אנבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי, ועל זה נאמר 'אסרו חג בעבותים', לקשור את החג בעבותות חזקים שלא ישמט מבין הידיים, ושתישאר חקיקה מהיו"ט לכל השנה.

כו. יש שאמרו כי לתיבת 'תשרי' יש כמה פירושים, א. מלשון התרה - 'שרי ואסר' כי בחודש זה יכול האדם להתיר עצמו מבית האסורים ברוחניות, ולקרוא דרור ל'נשמתו' להיכנס ולבוא לשערי תורה ומצוות וקרבת אלוקים. ב. מלשון 'שריר וקיים', שיקיים היטב בלבנו את השפעת חודש זה לכל השנה הבעל"ט.

כז. וכמו שביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל במתק לשונו, למה הדבר דומה לאחד ש'מצא אשה' וערך שמחת נישואין ברוב פאר והדר, שכר אולם רחב ידיים מרהיב ביופיו, הביא חבורת כלי זמר מנעימים בקול ואף סעודה ערך כיד המלך, אחר כלות 'השמחה' שב לבית הוריו כשהוא מותיר אחריו את ה'כלה' בודדה בבושת פנים, ופרצה בבכי מר על שכה עולל לה ה'חתן', נזעקו אחריו חבריו ושאלוהו מה זה ועל מה זה, השיב להם ברוב כסילותו וטפשותו, העיקר שהיתה 'חתונה' יפה... וכמה נבער מדעת הוא שאינו מבין שכל ה'חתונה' אינה אלא 'הקדמה' לבניין עדי עד בהמשך החיים... ועל דרך זה ייאמר, עברו עלינו חגים וזמנים לששון, עד שהגענו ליום שמיני עצרת שהוא בחי' היחוד השלם 'בואו ונשמח אני ואתה'... אך אל נסתפק ב'חתונה' ותו לא... אלא אין זה רק כ'הקדמה' לכל השנה הבעל"ט... בדרך צחות רמזו בלשון חז"ל הנודעת על עניין שמיני עצרת, שהקב"ה אומר לישראל 'קשה עלי פרידתכם, עכבו עמי יום אחד', שהנה ידוע ש'פרידה' היא עקרה שאינה יכולה להוליד, ואין ממנה המשך הדורות, ועל כך רימזו חז"ל בלשונם קשה עלי פרידתכם, שהקב"ה מתאונן ואומר שקשה עליו שכל הימים הקדושים הם בבחי' פרידה בלי המשך... אלא עכבו עמי - שישאר קיום לכל האורות הגדולים והשפעות הקדושה לאורך ימים...

כח. ידוע המעשה על ר' אייזיק יעקלס (בן ר' יעקב) אשר התגורר בקראקא (נלב"ע בשנת ת"ג) והיה עני מרוד, לילה אחד חלם חלום בו 'נתגלה' לו כי מתחת הגשר הגדול המוביל לעיר טמון אוצר גדול, ויהי בבוקר ותפעם רוחו והלך למצוא את ה'עשירות' המיועדת עבורו, והחל לחפור שם, עד שניגש אליו מפקד חיל המלך ושאל למעשיו, והשיב לו בכנות ובתמימות כי מחפש הוא אחר המטמון וכפי שהראוהו מן השמים... החל המפקד לשחוק עליו באומרו, אף אני חלום חלמתי שמתחת התנור בבית יהודי בשם 'אייזיק יעקלס' מסתתר אוצרות זהב וכסף, וכי נדמה לך כי אלך לחפש שם, והרי החלומות שוא ידברון. נדהם ר' אייזיק ולא גילה לו כי הוא הוא 'בעל הדבר', שב לביתו והחל לעקור את התנור ועד מהרה מצא שם אוצרות מלכים אשר מהם נתעשר ונעשה לגביר אדיר (ומהכסף בנה בית הכנסת גדול על שמו, הנקרא 'אייזיק שול'). וצדיקי הדורות דרשו מעשה זה כמין חומר ללמוד ממנו בדרכי עבודת השי"ת.

הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע היה מספר מעשה זה כמשל על סדר החיים, כי רבים המה שבכל ימות השנה הנם 'עניים' במעשים טובים, ובטוחים כי 'האוצר' נמצא בר"ה וביוה"כ, אז הזמן גרמא ליטול מלוא חפניים משפע הקדושה ועי"ז יוכלו להתעלות לאין ערוך. אמנם בהגיע ה'הייליגע טעג' (ימים הקדושים) מתגלה להם כי העשירות נמצאת בקרבם, כי בכל אחד טמונים וגנוזים אוצרות אדירים של כוחות הנפש לעבודת השי"ת, ומקבלים עליהם קבלות טובות להיטיב מעשיהם. וזאת העבודה ככלות כל הימים הטובים, לחיות את גילוי האוצרות שבנפש, ולקיים כל מה שקיבל על עצמו, ולא להיות ח"ו ככלב שב על קיאו (הובא בלקוטי אמרי חיים למוצאי יו"כ).

כט. ידוע שהרה"ק מראפשיץ היה אומר לאחר חג הסוכות יוצאים אנו מימים גדולים וקדושים (וכפי שנתכנה אלו הימים די הייליגע טעג) מעתה נכנסים אנו ללילות גדולים וקדושים.

וכן כינו אותם צדיקי הדורות די הייליגע ווינטער נעכט (דרכי חיים ושלום מונקאטש, תתי) וכל זה מחמת כי בהם יוכל כל איש להרבות בנפשו קנין תורה (עכ"ל), הרה"ק מקאריץ זי"ע היה קורא אותם די גאלדענע נעכט (אמ"פ השלם, שער עבודת ה' יג), על הרה"ק הרבי רבי בונם זי"ע מסופר שהיה קורא להם די גוטע פריינד (הובא בנתיבות שלום). הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר בשם הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע שבלילות החורף יש בהם קדושת חול המועד. כי הצדיקים ידעו מה יכול האדם לפעול בלילות קודש אלו, וכפי שאמר הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשוב זי"ע, שאפשר לפעול לטוב בימי החורף לפנות הבוקר כמו ביום הקדוש בעת נעילה (אוצר ישראל).

באר הפרשה - פרשת בראשית

אבינו שבדרוכו חרנה עבר במקום שהתפללו אבותיו ולא עמד שם, בהגיעו לחן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי בו, 'יהיב דעתיה למיהדר (נתן בדעתו לחזור) מיד קפצה לו הארץ', ולכאורה צריך ביאור לשם מה עשה הקב"ה נס כזה שתקפוץ הארץ. ומבאר הערוגת הבושם וז"ל, אבל כל מעשה אבות סימן לבנים, הנה הבורא כל עולמים יתב"ש מאיר באור פני מלך חיים ביום ראש השנה באור ה'יראה', וממנו יוכל האדם לשוב יראת שמים על כל ימות השנה, ושוב בעשרת ימי תשובה באור ה'תשובה' ובפרט ביום הקדוש. ושוב בימי סוכות זמן שמחתנו - השי"ת מאיר ללבבות עמו ישראל באור השמחה, ממנו יוכל האדם לקחת לנפש שמחה אמיתית לשמחה בעבודת השי"ת ובתורה ומעשים טובים כל ימות השנה, והנה השי"ת צופה ומביט עד סוף כל הדורות ראה דור אחרון - דור עני ואביון שיגיעו ימים קדושים האלו ואין איש שם על לב להתעורר בהתעוררות אמת לאמיתו, ושוב כשבא נעילת החג חושב מחשבות

וזכר ביאר הגה"ק הנודע ביהודה זי"ע את הכתוב (ישעיה א ו) 'מבף רגל ועד ראש אין בי מתום', שהנביא מתאונן על אותם האומרים שמ'בף רגל' מאחר יום שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו (ר"ה ד): 'עד ראש' עד לראש השנה הבא 'אין בי מתום', עוזב האדם את הדרך התמימה, ועושה ככל העולה על רוחו כמו עד הנה, ורק מר"ה עד לאחר שמיני עצרת הרי הוא מעורר עצמו לעבודת הבורא (וכן פירש החיד"א בספרו צווארי שלל הפטרת דברים) ל.

והעצה היעוצה לשמר בקרבנו את כל אורות הימים הטובים היא כלשון הכתוב (תהילים קיח כו) 'אסרו חג בעבותים', לקשור את היו"ט בעבותות על ידי קבלות טובות לא שמהם לא יזוז בכל זמן ועידן לב.

ואל יאמר, הרי אף בחודש תשרי נופיה נשארתי כאבן דומם, ולא התעורר לבי - לב האבן במאומה, אלא ישמע לדברי הרה"ק ה'ערוגת הבושם' זי"ע (ברכה, ד"ה וישכון) שהנה אמרו חז"ל (סנהדרין צה): אצל יעקב

הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע היה אומר משמיה דהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע שככלות הימים הנוראים נפשו דואבת עליו, כי מהיכן יוכל עוד להתחמם מאור הימים הקדושים. אך משמגיעים לילות החורף הארוכים בזה נחה נפשו כעבד ישאף צל. וסיים הרה"ק מלעלוב, כי לכאורה מה יתן לו ומה יוסיף לו להרה"ק מקארלין אריכות הלילות, הא בלאו הכי היה הוגה בתורת ה' יומם וליל בקיץ כבחורף. אלא כי באלו הלילות כשהצינה רבה ומחוץ תשכל כפור כאפר קשה לאדם לצאת ממיטתו, ועל כן היו אלו הימים יקרים מאד אצל אלו הצדיקים הקדושים, כי עבודה הבאה ביגיעה חשובה היא לאין ערוך.

ל. כך ביאר הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ראה, ד"ה לא תעשון) שלאחר הימים הנוראים, אומר הקב"ה לעמו בני ישראל 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך' (ירמיה לא טו-טז) - כי יש שכר לפעולת התפילות ואימת הדין שכל העוונות נמחלים. ואם תשאל, אם כן מדוע עדיין לא בא בן ישי, כי לאחר אלו הימים הקדושים - 'ושבו בנים לגבולם', שהכל חוזרים לסדר יומם כדאשתקד, ושכחו מכל אשר עבר עליהם.

לא. וכה אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע כי שניים המה בקרא 'אסרו חג בעבותים', וננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו' (תהילים ב ג), יש מי שאומר אחר 'שמחת תורה' הבה ננתק עצמנו מכל עניני החג ל"ע, והמשכיל יאמר, אדרבה, הבה נקשור עצמו בעבותות וחבלים לחג העבר. הוסיף ע"ז בנו הרה"ק הפני מנחם זי"ע, כי שגור בפי העולם לומר 'אסרו חג בעבותים' - שצריך לקשור את ה'יום טוב' אלינו, ובאמת אין זה נכון, כי היו"ט איננו בורח כלל וכלל, אלא לנו ייאמר, שלא נברח ממנו אלא נחבר ונקשור עצמנו אליו.

לב. הנה אמרו חז"ל (תענית י) כי רק בז' במר חשוון מתחילים לשאול על הגשמים 'ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת', והיינו שלא יצטערו עולי רגלים בדרכם לשוב לביתם כשיזלפו גשמים על ראשם. ומעתה יש להקשות שלפי זה היו צריכים להפסיק לשאול גשמים מא' בניסן שהוא ט"ו יום קודם חג הפסח, כדי שלא יצטרכו עולי רגלים לכתת רגלם בדרך הליכתם לירושלים לקראת חג הפסח בתוך הגשמים. והרבה תירוצים נאמרו בכך.

אך בדרך הרמז יש לומר, כי באו חז"ל ללמדנו ארחות חיים שאין חוזרים מהרגל ומהיו"ט עם 'בוץ' (בלאטע) ברגליים... כלומר, אי אפשר לחזור לסדר חיי היום-יום כרגיל כאילו לא היה זה עתה ימים הנוראים וחג הסוכות ושמחת תורה... יכיר בעצמו שהוא 'נקי' ויתחיל מ'בראשית' בהתחדשות.

שיהיה אם אך משכיל הוא, ירבה בלימוד התורה מיד בצאת החג, ובוה ישאיר על עצמו את האור הגדול לסייע בעדו לעבוד את ה' ולהתקרב אליו בכל השנה (הובא בקול יעקב פר' אמור בד"ה והקרבתם. לתלמידו הגה"ק בעל מלא הרועים ז"ע).

ובך כתב הגה"ק רבי חיים פאלאנ' זי"ע (ספר חיים סי' לו) וזה לשונו 'אשר קבלה בידינו כפי מה שמתנהג האדם בי"ב ימים הראשונים של מוצאי החג כן יהיה תמיד מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומנהג חסידים הראשונים להתקדש עצמם ביותר ובקדושת מחשבה ודיבור ומעשה מיום שמחת תורה עד י"ב יום אחר החג לעומת י"ב חדשי השנה. ונאספים אל בתיהם בקרב אלה י"ב הימים ומחזירין על לימודן כל אחד ואחד לפי שיעורו והוא סגולה נפלאה להיות לעושה אלה עזר מהשי"ת תמיד כל הימים מראשית השנה ועד אחרית השנה וכל אשר יעשה יצליח הן בתורה הן בחסידות והן בכל מושא ומתן'.

ובן כתב הגה"ק החיד"א (מורה באצבע אות רח"צ) בזה"ל, אחר החג וחודש חשון יתאמץ ביראת שמים ותלמוד תורה לשמה, כי הוא תחילת השנה לך והוי סימנא טבא

וחשבון הנפש איך חלפו ועברו ימים מקודשים כאלה ולא פעל בהם מאומה, ולא התעוררות כדבעי למיעבה, ומה לו לעשות ביוון שהימים כבר חלפו ועברו ואי אפשר להשיב הזמן שכבר חלף והלך לו... ובוה פעל לדורות שאפילו בשכבר חלפו הימים הקדושים אלא שיהיב דעתיה למיהדר [כאומר, מי יתן ואוכל להחזיר את הזמן אחרונתי, ולהתחיל מחדש את חודש הרחמים והסליחות וימים הקדושים... רצון זה חביב כ"כ אצל הקב"ה] וישלח לו ג"כ אורות אלו להאיר מחשבו... [כמו שהביא את הר המוריה ליעקב אבינו מיד כשחשב לחזור לשם] [עכ"ל]. ונמצינו למדים כי עדיין יכול 'לתפוס' עצמו בימים אלו שעוד יש בהם שייכות לימים הנוראים^{לג}, ועי"ז יזכהו הקב"ה בכל אורות הקדושה שירדו לעולם בכל הימים הקדושים שעברו עלינו.

עוד עצה טובה היא כמו שהיה מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זי"ע כי בכל חג ומועד מאיר הקב"ה על כל אחד ואחד מבני ישראל הארה גדולה, ועל ידי אור זה שכלו של אדם מתגבר ומתחדש בעבודת ה' ולימוד התורה הקדושה. אך בצאת החג גם אור זה יוצא מאתו, וכל איש יהיה מי

לג. מטעם זה נהגו כמה מקהלות ישראל להמשיך במנהגי ירח האיתנים עד לאחר שבת בראשית, כדוגמת טבילת החלה בדבש בשבת קודש, ומה שאין מורידין את הפרוכת הלבנה מארון הקודש.

מעשה היה באחד מחשובי החסידים בבעלזא הרה"ח רבי משה גראס ז"ל, אשר היה דר בעיר גענף שבמדינת שווייץ, ונכספה וגם כלתה נפשו לשהות בימי החג בצל רבו הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע בשנים שכבר היה מדורו בארה"ק, וישם לדרך פעמיו כשהוא מפליג באניה הנוסעת לארץ ישראל, אלא שלדאבוננו הגיעה הספינה למחוז חפצה בנמל חיפה רק בהושענא רבא לפנות הערב, ובלית ברירה חגג את יום שמיני עצרת החג הזה בחיפה. ורק ממחרת עלה ירושלימה לשבות שם ב'שבת בראשית' אצל הרה"ק זי"ע. ובעת שזמרו בסעודה שלישית את הפיוט 'אמונים אשר נאספו' (פיוט לעזרת, שחרית דשמ"ע) ג' פעמים כפי המנהג שם בחצר הקודש - נחמץ מאוד לבבו של ר' משה, בהעלותו על ליבו גודל ההפסד שלא זכה להיות בשמח"ת בצל הקודש, הרגיש הרה"ק מהר"א במחשבותיו, ותיכף לאחר שסיימו לשיר נתן לו מכוסו כשהוא לוחש לעברו שבת בראשית האט נאך א שייכות צו די הייליגע טעג - שבת בראשית עדיין יש לה שייכות לימים הקדושים... וכמי שאומר שעדיין יכול 'לתפוס'... (הובא בפניני החסידות, מפי בעל המעשה).

לד. הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע מרחיב בביאור עניין הבל וקין ושייכותם לדורות עולם, דכתיב (ד ב-ז) 'וקין היה עובד אדמה, ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואליק תשוקתו ואתה תמשול בו'. שהנה ידוע מה שפירשו צדיקי הדורות מה שנאמר (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור', שעיקר העבודה היא לקדש את ה'ראשית' [וזהו עניין 'בכור' שהוא הנולד הראשון], ובכלל זה היינו גם תחילת היום, שכפי שתהיה הראשית וההתחלה כך ימשך כל היום כולו, וגופא בתר רישא גריר. ומשום כך תקנו חז"ל לומר 'מודה אני' תיכף בהקיצו משנתו, עוד בטרם יוריד כף רגלו לארץ, בכדי שהעסק הראשון שיעסוק בו בתחילת היום יהיה בקדושה. ועל כך נאמר לפתח

באר הפרשה - פרשת בראשית

לכל השנה. ועתה כי קרוב הוא לעשרת ימי תשובה^{לה} ה' לא לרצון יהיה ח'ולו, לכן אדרבה יעשה סימן טוב צריך להורות ולהראות כי כל מה שעשה לא היה לפני ח'ו, ואם עתה יתחיל לפרוק עול ויתרשל מעבודת המזבח עליו. עכ"ל.

חטאת רובץ, שעיקר תשוקת היצר הרע הוא 'לפתח', להכשיל את האדם בפתח היום ובהתחלת כל דבר שבקדושה, כי ממילא כל היום הוא 'שלו', ושם דייקא 'אתה תמשול בו', כי אם תתאמץ להתחיל בטוב הרי עי"ז תמשול ביצר הרע.

ובזה נבדלו קין והבל, כי הבל הביא 'מבכורות צאנו', ר"ל, שהיה מקדש תחילת כל יום ויום בענייני עבודת ה', וממילא היתה תפילתו זכה שלימה וצלולה ומן המובחר, על כן 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו' וקיבל עבודתו התמימה, אכן קין היה 'עובד אדמה', שהעסק הראשון בתחילת היום היה בעבודת האדמה, ורק 'מקץ ימים' בסוף היום הלך להתפלל, וכמו שנרמז באומרו ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' - היינו תפילת מנחה לעת ערב, אך מאחר שהתחיל בעבודת האדמה על כן גם התפילה היתה מעורבת ב'פרי האדמה' - במחשבות זרות מעניין הפרנסה ועבודת האדמה, ומשום כך לא קיבל השי"ת את מנחתו.

ומסיים ה'דברי ישראל' בזה"ל, והנה ידוע התורה היא נצחיות, כן הוא בכל דור ודור יש בחינת קין ויש בחינת הבל, אם אדם לוקח הראשית והתחלת היום להבלי עולם הזה כך הוא כל היום אף כשהולך אחר כך להתפלל הוא 'מפרי האדמה' - מן הגרוע' במחשבות זרות משוקע בהבלי עולם הזה כידוע, אבל כשלוקח הראשית והתחלת היום לעבודת הבורא בתורה ותפלה אחד המרבה ואחד הממעט, אזי אף כשהולך אחר כך לעסק המשא ומתן אינו משוקע והוא נושא ונותן באמונה ובטחון וגם זו תורה, ודי למבין. עכ"ל.

לה. הנה מדרכו של היצר הרע לאחר שעברו ימים ורגעים גבוהים ונעלים וכיו"ב - להכניס קרירות בליבו, על ידי שמכניס בנפשו דמיונות שכבר התרחק והתקרר מאותה התעוררות וכבר אינו עומד בדרגה זו, ומעתה מה לו ולכל אותה התעוררות... ועל כגון דא יש להסמיך את המעשה בעיר 'חעלם' הנודעת, שבשעה שהמציאו את הרכבת התאוו חכמי חעלם אף הם לרכבת שתפאר ותרום שם עירם הנודעת, והביאו קרונות רכבת, אך לרוב כסילותם 'שכחו' להכין 'מסילות' שעליהם תנוע הרכבת, גם את ה'קטר' לא הכינו, מה עשו חכמים אלו, קראו לחמשה גבורי חיל מאנשי העיר וציוו עליהם לדחוף את הרכבת מאחוריה עד שתתחיל לנסוע, ואכן דחפו ודחפו ודחפו, ומרוב מאמץ התחמם גופם הרבה ונאלצו לפשוט את מעיליהם, והמשיכו בעבודתם לדחוף את הרכבת, בינתיים הגיע גנב זריז במלאכתו וגנב את כל המעילים מבלי ששימו לב, לאחר זמן הסתובבו ולא ראו את המעילים, התמלאו שמחה ואמרו ב"ה כה הצלחנו לדחוף את הרכבת למרחוק עד שכבר אי אפשר לראות את הבגדים שנשארו אי שם... ולא ידעו ולא הבינו, כי הם 'תקועים' באותו המקום, ומה שאין נראים המעילים כי כבר נלקחו משם... כיו"ב לדידן, היצר מערים 'לגנוב את הבגדים' ולהפיל את האדם במחשבת שטות שכבר התרחק מאותה התעוררות הרבה, ואינו רואה את האמת, שעדיין הוא 'קרוב' אל ההתעוררות - 'כי קרוב אליך הדבר מאוד', ורק 'נדמה' לו שהתרחק כי היצר הערים עליו.

לו. מעשה היה בעיר הבירה לאנדאן (לונדון) - ביהודי שהיה בעה"ב על כמה וכמה בנינים בשכונת גאלדרעס גרין והיה משכירם לאחרים ומהם מקור פרנסתו, הלה היה מקפיד שלא להשכיר מדירותיו לגויים - כושים שחורים בהיותם ידועים כעם קשה - גנבים וגזלנים שאינם פורעים חובם בדמי השכירות... עד, שהגיעו זמנים קשים על העולם (לפני כשמונה שנים) וכל מסחר הנדל"ן ירד מטה מטה, ועמדו הרבה מדירותיו ריקניות משוכרים, באותם הימים בא לפניו 'גוי כושי' שרצה לשכור אחת מדירותיו, הלה העמיד פני עשיר וסוחר גדול ואף סיפר שתחת רשותו כמה וכמה חנויות מסחר, על כן הסכים היהודי והשכיר לו אחד מדירותיו שעמדו ממילא ריקם. עבר חודש ושניים גם שלושה וארבעה ואין קול ואין ועונה, הנכרי נתגלה כגנב מומחה ולא אבה לשלם על שכירות הדירות אף לא פרוטה אחת... משכלו כל הקיצין קראו היהודי ל'בית המשפט', בהגיע עת המשפט שמע השופט את טענתו ושאל את הגוי ומה 'תשובה' יש לך, ויען הנכרי ויאמר, שאינו צריך לשלם לבעליו כי מתחילה היו לו רק צרות בדירה - המים לא הוחמו מעולם, צבעם של קירות הבית היו מתקלפים בכל עת יותר ויותר, דלתות הבית הרעישו ברעש נורא מחמת החלודה, המים אשר בכיור היו דלוחים, בחורף שלטה הצינה ובקיץ שלט החום - וכיו"ב הרבה מטענות ותירוצים שאי אפשר להוכיח שאין הצדק עמו. וכבר היה נראה ליהודי כי הוא עומד להפסיד במשפט - בפרט אחר

שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח לי, ויושפע עלינו ממרום שפע רב, רפואות לח וישועות בבריות גופא ונהורא מעליא.

שה'שופטים' שם ידועים כשונאי ישראל ולא עוד אלא ש'חוקי המדינה' מסייעים הרבה להגן על השוכרים, אלא שלא היה בידו עשות מאומה... עד ששאל השופט את הנכרי, האם פרעת את דמי השכירות לכה"פ פעם אחת, נודעק הגוי, לא ולא, וכי עלי לשלם על דירה כזאת... אז נענה השופט, אכן נודע הדבר, כי רמאי וגנב אתה, כי אם היינו רואים שבתחילה שילמת את חובך היה מקום לקבל את כל טענותיך, אך ברגע שמעולם לא שילמת, הרי לנו הוכחה מוכחת שמעולם לא היה בדעתך לשלם, וכל אלו הטענות אינם אלא תירוצים כי אין ברצונך להוציא מכיסך אפילו שווה פרוטה, צא עתה ושלם לו מרישא ועד גמירא מימי ישיבתך בזה הבית.

הגה"צ רבי אלחנן היילפרין גאב"ד ראדומישראל זצוק"ל שהיה דר בגאלדרעס גרין, היה מוסיף ללמוד ממעשה זה על ה'תשובה והקבלות' אשר הננו מקבלים ע"ע בימים הנוראים והקדושים, כי אך עוברים הימים הקדושים ומיד מתחיל כל אחד עם תירוציו - אם מענייני פרנסה וגידול בנים, או ה'חברותא' שאיננה טובה, הישיבה והכולל אינם טובים וכו', והנה אם 'שילם' לכה"פ בתחילת הדרך את קבלותיו יש מקום לומר כי אכן צדק יש בתירוצים אלו, אבל מי שמיד בראשית השנה כשעדיין לא קיים תשובתו כבר מוצא תירוצים מדוע אין בידו להשלים קבלותיו, הרי"ז מטיל ספק כי מעולם לא היו קבלותיו באמת...

לז. הרה"ק הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע מביא משם זקנו הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע כי בשבת זו שורה כביכול שמחה גדולה בשמים ממעל, כדוגמת האב השש ושמש בשעה שהוא מוליך את בנו לראשונה לבית תלמודו. כך נמי בראשית שנה, אבינו שבשמים שש ושמש בראותו את בניו אהוביו מתחילים את התורה מ'בראשית', וממילא בידינו לפעול בו גדולות ונצורות...

הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע היה אומר, הנה סגולה ידועה היא לפתוח את ארון הקודש ולהוציא את הס"ת ל'קריאת התורה', ואותה שעה היא שעת רחמים ועת רצון, והנה כתב הרא"ש (הל' ס"ת סי' א) שבימינו קיום מצות כתיבת ספר תורה הוא בכתיבת חומשים ומשנה וגמרא ומפרשיה 'כי מצות כתיבת ס"ת הוא ללמוד בה וכו' וע"י הגמרא והפירושים ידע פירוש המצוות והדינים על בוריים, לכן הם הם הספרים שהאדם מצווה לכותבם' (עיי' שו"ע י"ד סי' ע"ר ס"ב ובנו"כ), ולפי זה נמצא כי 'פתיחת הארון להוציא ספר תורה' היינו בשעה שאדם מוציא את הגמרא (ושאר ספרי קודש) מארון הספרים כדי ללמוד בה... ואין לך עת רצון גדולה מזו, ועל אחת כמה וכמה ש'פתיחת' התורה בבראשית, ובכלל זה פתיחת הזמן בהיכלי הישיבות הק' והכוללים היא 'רעוא דרעוין'... כי אין סגולה כתורה.

לח. וכמו שאמרו צדיקים (הרה"ק ר"ז מסטריקוב זי"ע, וכן הובא בשש"ק שבתות), כי תיבת 'ברא' מתפרשת בג' אופנים. א. הוא מלשון בריאות, ב. מלשון 'בר' (בנים), ג. מלשון 'בר' ותבן, וכלומר, ראשית דבר - שיהיו כל בני ישראל בריאים ושלימים בגופם נפשם ומאדם, ויזכו לבנים, והם ילכו בדרכי תורה ויראת שמים, ולפרנסה בהרחבה ושפע רב.